

RAPORT

KOORDYNATORA DS. OTWARTEGO DOSTĘPU

za 2019 r.

ZABRZE, LUTY 2019

1. Polityka Otwartego Dostępu

Przez Otwarty Dostęp rozumiemy dostępność treści za darmo i w publicznym Internecie, co pozwala każdemu czytać, ściągać, kopiować, rozprowadzać, drukować, przeszukiwać, zamieszczać odnośniki do pełnych wersji tekstów, indeksować, przekazywać jako dane do oprogramowania oraz używać w dowolnym innym, zgodnym z prawem celu, bez barier finansowych, prawnych, czy technicznych.

Jedynym ograniczeniem powinno być zapewnienie autorom kontroli nad integralnością ich utworów oraz prawa do odpowiedniego uznania ich autorstwa i cytowania ich prac.

Europejska Rada ds. Badań Naukowych (European Research Council - ERC) na podstawie opublikowanych 17 grudnia 2007 roku Wytycznych dotyczących otwartego dostępu (ERC Scientific Council Guidelines for Open Access) stworzyła wymagania, aby wszystkie – powstałe w ramach finansowanych przez ERC projektów badawczych – publikacje, które przeszły proces recenzji naukowej, były umieszczane w odpowiednich repozytoriach instytucjonalnych lub dziedzinowych i były dostępne w modelu otwartym nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty publikacji. ERC uważa również za niezbędne, aby dane naukowe zawarte w publikacji były umieszczane w odpowiednich bazach danych tak szybko, jak to możliwe – najlepiej natychmiast, a w żadnym wypadku nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty publikacji. W związku z tym dnia 17 lipca 2012 r. Komisja Europejska opublikowała zalecenia w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony:

- zalecenie określenia przez państwa członkowskie strategii rozpowszechniania i otwartego dostępu do publikacji naukowych, które powstają w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych, uwzględniających konkretne cele i wskaźniki postępów, plany wdrażania i plany finansowania,
- zalecenie zagwarantowania wdrożenia tych strategii przez instytucje finansujące badania i odpowiedzialne za zarządzanie publicznymi środkami na badania naukowe oraz przez instytucje akademickie pozyskujące środki publiczne.

Na podstawie Kierunków rozwoju Otwartego Dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce oraz Wzoru polityki otwartości, opracowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW), stworzono i wprowadzono w życie dn. 12.09.2018 r. Zarządzeniem nr 12/2018 Dyrektora Instytutu Chemicznej Przeróbki Węgla w Zabrzu, Politykę Otwartego Dostępu do publikacji.

Polityka Otwartego Dostępu obejmuje publikacje naukowe takie jak:

- artykuły w czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych,
- publikacje w recenzowanych materiałach z konferencji;

- monografie naukowe oraz rozdziały w monografiach naukowych.

W celu koordynacji działań wynikających z realizacji założeń Polityki Otwartego Dostępu, w instytucie działa Koordynator ds. Otwartego Dostępu w Instytucie Chemicznej Przeróbki Węgla, którego obowiązki polegają na:

- podnoszeniu kwalifikacji poprzez udział w organizowanych m. in. przez MNiSW szkoleniach dotyczących Polityki Otwartego Dostępu,
- pełnieniu nadzoru nad wdrażaniem Polityki Otwartego Dostępu,
- bieżącej oceny stanu wdrożenia Polityki Otwartego Dostępu w Instytucie i planowaniu działań w tym zakresie,
- doradztwie i wsparciu pracowników Instytutu w zakresie realizacji Polityki,
- tworzeniu i kwartalnej aktualizacji „Wykazu sugerowanych czasopism Open Access” stanowiącego załącznik do Planu działań objętych prawami własności intelektualnej,
- tworzeniu i publikowaniu raportu z realizacji Polityki Otwartego Dostępu za rok poprzedni w terminie do końca pierwszego kwartału roku następnego.

2. Podsumowanie liczby otwartych publikacji

Pracownicy Instytutu Chemicznej Przeróbki węgla regularnie publikują wyniki swojej aktywności naukowej i osiągnięć. Działalność publikacyjna pracowników dzieli się równo pomiędzy krajowe jak i zagraniczne czasopisma.

W 2019 r. pracownicy IChPW byli autorami i redaktorami 35 publikacji, w tym:

- w czasopismach z wykazu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (wyróżnionych w Journal Citation Reports): 24 publikacji, w tym 8 w otwartym dostępie,
- w czasopismach z poza wykazu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego: 11 publikacji, w tym 4 w otwartym dostępie,
- jako autorzy i redaktorzy monografii oraz autorzy w pracach zbiorowych: 3 publikacji, w tym 0 w otwartym dostępie,
- w materiałach konferencyjnych: 5 publikacje, w tym 1 w otwartym dostępie,

Publikacje udostępnione w trybie otwartym stanowią 35% wszystkich wydanych utworów. Utwory opublikowane dotychczas w Otwartym Dostępie znalazły się w otwartych zasobach gratis lub libre. Poprzez otwarty dostęp *gratis* należy rozumieć rozpowszechnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym oraz możliwość nieodpłatnego i nieograniczonego technicznie korzystania zgodnie z właściwymi przepisami”. Natomiast otwarty dostęp *libre* to „rozpowszechnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć

do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym wraz z udzieleniem każdemu licencji na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z niego oraz z jego ewentualnych opracowań”.

3. Repozytorium instytucjonalne BaWiNaTech

Baza Wiedzy powstała w ramach projektu Budowa wirtualnej infrastruktury informatycznej dla regionalnej zintegrowanej naukowo-technicznej bazy wiedzy „BAWINATECH” w Gliwicach finansowanego z Funduszu Rozwoju Regionalnego UE (RPO Województwa Śląskiego), realizowanego na Politechnice Śląskiej przez Bibliotekę Główną przy współpracy Centrum Innowacji i Transferu Technologii.

Baza Wiedzy zawiera informacje o wydanych publikacjach i materiałach dydaktycznych oraz prowadzonych pracach naukowych, badawczych i wdrożeniowych. Baza Wiedzy rejestruje dorobek naukowy pracowników jednostek, a dzięki funkcjonalności repozytorium daje możliwość dostępu do pełnych tekstów cyfrowych wersji publikacji. Baza Wiedzy funkcjonuje w oparciu o oprogramowanie Omega-Psir, posadowione w infrastrukturze informatycznej Administratora – Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej.

Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla podpisał porozumienie z Politechniką Śląską zapewniające mu bezterminowe bezpłatne usługi repozytoryjne w ramach projektu Budowa wirtualnej infrastruktury informatycznej dla regionalnej zintegrowanej naukowo-technicznej bazy wiedzy „BAWINATECH”.

W roku 2019 r. Baza Wiedzy przechodziła zmiany softwarowe, w związku z czym, nie prowadzono czynności repozytoryjnych. Wszystkie zaległe utwory, które planowane były do umieszczenia w repozytorium, zdeponowane będą po zakończeniu prac reinstalacyjnych w 2020 roku.

4. Prace wspomagające funkcjonowanie Polityki Otwartego Dostępu

W ramach prac wspierających funkcjonowanie Polityki Otwartego Dostępu w Instytucie Chemicznej Przeróbki Węgla, udzielano doraźnych indywidualnych konsultacji pracownikom publikującym swoje prace w trybie otwartym .

Koordynator ds. Otwartego Dostępu wziął udział w warsztatach z zarządzania danymi badawczymi w ramach polityki OA otwierania danych badawczych. Warsztaty zorganizowane były przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego w ramach Platformy Otwartej Nauki. Spotkanie odbyło się 17-tego maja 2019 roku w Krakowie w siedzibie Centrum e-learningu AGH. Na warsztatach omawiane były zagadnienia

dotyczące otwartych danych badawczych (open research data) w kontekście otwartej nauki. Przedstawione były zalety otwierania danych badawczych i metody ich zabezpieczania.

Dane badawcze to zarejestrowane materiały o charakterze faktograficznym powszechnie uznawane przez społeczność naukową za niezbędne do oceny wyników badań naukowych. Dane zebrane, zaobserwowane lub wytworzone jako materiał do analizy, w celu uzyskania oryginalnych wyników naukowych (dane liczbowe, dokumenty, notatki, bazy danych, nagrania, oprogramowanie, wyniki symulacji komputerowych, protokoły laboratoryjne itd.). Dostęp do danych badawczych jest określany przepisami prawa dostępu do informacji publicznej, polityką grantodawców czy wymogami wydawnictw. Udostępnianie danych badawczych powinno odbywać się na zasadach FAIR i "as open as possible, as closed as necessary". Na warsztatach przekazano zasady udostępniania danych badawczych m. in. w programie Horyzont 2020. Określono sposób ich udostępniania np. poprzez repozytoria danych badawczych, czasopisma „data journals”.

Na zakończenie warsztatów odbyła się praca w grupach mająca na celu stworzenie Planów zarządzania danymi badawczymi jako elementu planowania grantu „DMP”. Jest to formalny dokument zawierający zarys tego, co będziemy robić z danymi w trakcie trwania projektu i po jego zakończeniu. DMP powinien zawierać rodzaj wytwarzanych danych, sposób i czas ich przechowywania, odpowiedzialność, licencje i zasady dostępu uwzględniając interesy wszystkich partnerów konsorcjum projektowego.

Ponadto, bieżące prace dotyczyły śledzenia trendów i zmian przepisów dotyczących Open Access w Polsce m. in. konieczności publikacji danych badawczych.

5. Wnioski

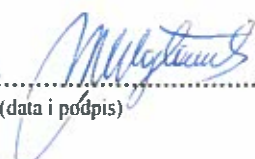
Od września 2018 r. w Instytucie Chemicznej Przeróbki Węgla rozpoczęto działalność związaną z otwieraniem dostępu do publikacji naukowych oraz optymalizację procesów prowadzenia dokumentacji publikacyjnej pracowników instytutu. W 2019 r. zintensyfikowano działania prowadzące do otwierania dostępu do publikacji pracowników instytutu. Działania te spowodowały, że ponad 35% spośród wszystkich opublikowanych utworów znalazło się w czasopiśmie w trybie otwartym. Instytut zamierza kontynuować roczny wzrost ilości otwartych publikacji przeznaczając na ten cel zwiększone środki finansowe.

Instytut planuje kontynuować współpracę z Biblioteką główną Politechniki Śląskiej w zakresie prowadzenia repozytorium instytucjonalnego w strukturach platformy Baza Wiedzy BaWiNaTech, nie mniej jednak rozpoczną się prace nad poszukiwaniem alternatywnych metod prowadzenia repozytorium instytucjonalnego w oparciu o dostępne bezpłatne oprogramowania przeznaczone do prowadzenia tego typu działalności.

Bieżące śledzenie aktualnych wymogów i doskonalenie poprzez udział w szkoleniach i warsztatach pomaga utrzymać Politykę instytutu na optymalnym poziomie.

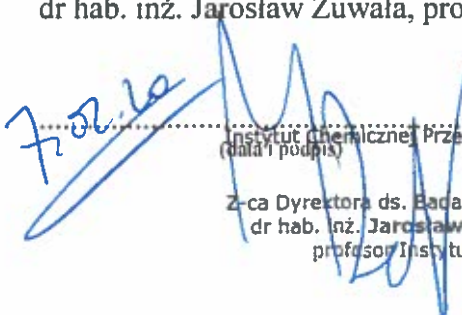
Opracował:

Koordinator ds. Otwartego Dostępu
dr inż. Małgorzata Wojtaszek

06.01.2020r. 
.....
(data i podpis)

Zaakceptował:

Z-ca Dyrektora Instytutu ds. Badań i Rozwoju
dr hab. inż. Jarosław Zuwała, prof. nadzw.

7.02.20 
.....
Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla
(data i podpis)
Z-ca Dyrektora ds. Badań i Rozwoju
dr hab. inż. Jarosław Zuwała
profesor Instytutu